

SZÍNHÁZ

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET

1999. augusztus

EÖRSI ISTVÁN

A MŰTÉT

Tragikus bohózat

SZEREPLŐK

SANYI BÁCSI
A FIA
A MENYE
TAKARÍTÓNÓ
SEBÉSZ
JULIKA, A LÁNYA
ALTATÓORVOS
MÉDI, EGY MEDIKA
ADJUNKTUSNÓ
ADJUNKTUS
MŰTŐS
TÓTH, TELEVÍZIÓS RENDEZŐ
ÍRÓ
BEMONDÓ
A ZENEKAR TAGJAI

Történik a budapesti Szent Ede Kórházban napjainkban

Első jelenet

Műtő. Sanyi bácsi beszélget a Műtőssel

MŰTŐS Hogy ízlik a kórházi koszt?
SANYI BÁCSI Tegnap rosszabb volt, mint máma.
MŰTŐS Hogy mondhat ilyet? Tegnap borsófőzelék volt marhapörkölttel.
SANYI BÁCSI Igen ám, de én azt csakis egyenlőségi alapon szeretem.
MŰTŐS Hogyhogy egyenlőségi alapon?
SANYI BÁCSI Egy borsó - egy marha.
MŰTŐS Akkor is jobb vót, mint a mai lencse. Ezt a lencsét gázolajban rotyogtatták, éreztem a szagáról.
SANYI BÁCSI Nekem mégis ez volt jobb. Mert ebből nem ettem. Elfelejtette, *hogy* ma operálnak?
MŰTŐS Igaz.
SANYI BÁCSI Láttam, hogy reggeli után szivarozott. Adjon egy szivart.
MŰTŐS Viccülődik?
SANYI BÁCSI Nem ingyen kérem.
MŰTŐS Ember, most mondja, hogy mindgyá operálják. Nem dohányozhat.
SANYI BÁCSI A gyomromat operálják, nem a gigámat.
MŰTŐS Én egész praccisom alatt csak egy embert kínáltam meg szivarral operáció előtt. Egy gyomorrákost. Mert annak előzőleg már kioperálták a légszövet. Azt nem köhögtethette a füst, mert a szájából egyenesen a tüdejébe ment bele. SANYI BÁCSI (*a párnája alól cigarettát, gyufát kotor elő, rágyújt*) Szivar híján megteszi ez is.

MŰTŐS Ember! Oltsa el azonnal! Azt akarja, *hogy* kirüggyanak engemet?
SANYI BÁCSI Egy fenét rúgják magát ki. Olvastam az újságban, hogy a maguk fizetéséért kötéllel sem lehet műtöst fogni. Csak a legnagyobb barmok szegődnek el műtősnek.
MŰTŐS (*kiveszi Sanyi bácsi szájából a cigarettát, és elhajítja*) Ne pimaszkodjon nekem itt, mert kiborítom az ágyikójából.
TAKARÍTÓNÓ (*beront*) Már megint szemetel, Oszkár. Maga pedig már megint dohányzik. Egy órán belül operálják, ember.
SANYI BÁCSI Francokat egy óra múlva. Azt mondta a főorvos úr, hogy ebéd után operál meg.
MŰTŐS Az csak neki lesz ebéd után, mert magának az ebéd helyett lesz.
TAKARÍTÓNÓ Én ezt jobban tudom, mert én fogom elaltatni. Az Altatóorvos kedélye már megint depressziós állapotban van.
SANYI BÁCSI Hogyisne! Tudja, kit allasson maga el? A római pápát! (*Mászna le a műtőskocsiról*)

Visszanyomják

MŰTŐS Ne szarjon be, öreg. Mariska ügyesebben altat, mint az Altatóorvos. Közben jól maga fölébe hajol, és maga megnézheti a cicijét.
TAKARÍTÓNÓ Ne irigykedjen, Oszkár. Magának is megmutatnám a cicimet, ha utána rögtön kivennék a fél gyomrát. Vagy a háromnegyedet. Akkor megmutatnám.
SANYI BÁCSI Nekem kiveszik? Hohó, erről nem volt szó! (*Megint kászálódna kifelé*)

Visszanyomják

Nekem azt mondták, *hogy* kinyitnak, mint egy halkonzervet, aztán belül eligazgatják, amit kell, hogy ne fájjon, aztán visszavarnak.
MŰTŐS Mondtam már, hogy nem kell beszarni. Jobb napokon itt hús gyomrot is kiemelnek. Olyan gyakorlatuk van benne, mint magának a ganézásban.
TAKARÍTÓNÓ Nicsak, itt a fia meg a menyé. Búcsúzzon el tőlük, Sanyi bácsi.

A Műtős és a Takarítónő el

Második jelenet

Sanyi bácsi. A Fia. A Menye

FIÚ Hogy van, papa?
SANYI BÁCSI Félek.
FIÚ Minek fél? Ez is csak olyan operáció lesz, mint a többi.
SANYI BÁCSI Nem egészen olyan lesz, fiam, mert a többinél nem engem operálnak.
MENY Két hét múlva már ki is tetszik jönni.
SANYI BÁCSI De a gyomrom nélkül. Most mondta a Takarítónő.
FIÚ Mit ijesztegeti az magát? Mindenki tudja, hogy a kivágott gyomor újra kinő.
SANYI BÁCSI Hogyhogy kinő?
FIÚ Hát pótlódik meg terjeszkedik, míg be nem tölti a régi helyét.
SANYI BÁCSI Én ezt nem tudom, én még életemben nem voltam kórházban, én haza akarok menni. (*Kászálódna lefelé*)
MENY (*visszanyomja*) Haza tetszik jönni, két héten belül haza tetszik jönni.

FIÚ Mondtam mindig magának, hogy ne igyon annyi pálinkát, ne pipázzon, ne egye a toros káposztát. SANYI BÁCSI Ne? Aztán miért ne?

FIÚ Hogy sokáig éljen.

SANYI BÁCSI Aztán minek éljek, ha semmi örömöm? Adjak egy cigarettát.

FIÚ Most nem szabad. Mindjárt elaltatják a papát.

SANYI BÁCSI Tudom. A Takarítónő.

MENY Miket tetszik beszélni?

SANYI BÁCSI Ebben a kórházban az a bevett szokás, hogy a Takarítónő altat. Talán ő operál is.

FIÚ Ugyan már, papa. Ha tudni akarja, a maga operációján a televízió is jelen lesz. Most mondta a portás. Papa a száz- ezredik altatásos operált, és ezt örökítik meg. Már csak ezért sem engedik meghalni, mert ha meghal, akkor a nézők felháborodottan telefonálnak, és akkor a tévé igazgatója meg a professzor úr is nehéz helyzetbe kerül.

SANYI BÁCSI Megszakad értük a szívem.

MENY Persze unalmas se lehet az operáció, mert akkor meg még dühösebben telefonálnak be. Jól megizzasztják a papát, de a végén megússza.

SANYI BÁCSI Hogyhogy megizzasztanak?

FIÚ Hát televilágítják a hasát azokkal a nagy lámpákkal. MENY Hűha! Van egy óriási gondolatom! A kezében az isten lába, papa! Kérjen tiszteletdíjat, mint a színészek. Hiszen itt maga főszereplő lesz!

SANYI BÁCSI (*kászálódik*) Na én megyek.

FIÚ (*visszanyomja*) Marinak igaza van. Dögre keresheti magát! Micsoda mázlija van a papának! Nem is csak főszereplő lesz! Itt magának személyes jogai vannak! Azokat pedig meg kell fizetni!

MENY A személyes jogok még jobban tejelnek, mint a főszereplés.

FIÚ Azok tejelnek a legjobban! Majd én tárgyalok a tévésekkel.

MENY Egy fenéket te tárgyalj! Pénzdolgokban tökéletesen süket vagy!

FIÚ Én, süket? És a külbelkereskedelmi kötvényekkel kit vertek át?

MENY Ha még egyszer jössz azokkal a rohadt kötvényekkel, akkor elválok tőled!

FIÚ Csak kecsegtetsz! Mindig csak kecsegtetsz!

MENY Én tárgyalok a tévésekkel, te meg befogod a pofádat.

SANYI BÁCSI Össze ne vesszetek a hullámon, gyerekek.

MENY Rendben van, együtt tárgyalunk.

SANYI BÁCSI Én tárgyalok, mert a hullám is az enyém.

FIÚ Ugyan, papa. Hulláról itt szó se lehet! Ebben a kórházban dolgozik a világ legjobb altatórővosa. Ő fogja elaltatni. Ebben a kórházban dolgozik a világ legjobb sebészprofesszora. Ő fogja megoperálni. Nagyon elfoglalt orvos, de a százezredikről nem mond le.

SANYI BÁCSI Miért mondana le? Ő is főszereplő. Fogadjunk, *hogy* neki többet fizetnek, mint nekem.

MENY Ezt nem szabad rossz néven vennie. Ő dolgozik, a papának meg csak feküdni kell, jó kényelmesen.

FIÚ Ez nagyon szép kórház. A legszebb és a legjobb. Irigylem a papát. A kórterem milyen?

SANYI BÁCSI A kórterem, az jó. Csak nagyon horkolnak.

MENY Kik?

SANYI BÁCSI Rajtam kívül még tizenegyen.

FIÚ Az jó. Akkor nem érzi magát egyedül?

SANYI BÁCSI Egyedül? Csak azt sajnálom, hogy egyetlen nő sincs köztük. Mind basszusban horkol.

MENY Apuka, mindent beraktam az éjjeliszekrénybe, majd megtalálja. Váltás pizsama, szappan, papucs. A fogkeféjét nem találtam.

SANYI BÁCSI Nem tartok fogkefét. Arra a néhány fogamra nem érdemes. Elhozta, amit kértem?

MENY De hiszen abált szalonnát nem szabad behozni.

SANYI BÁCSI Hát a pipadohányt?

FIÚ Szalonnázunk még együtt, papa. Meg pipázunk is. Isszuk a pálinkát, mint a gödény. Csak előbb tessék meggyógyulni. Es most búcsúznak, mert el kell csípniük a tévéseket.

MENY Aztán majd mi is megnézzük a tévéről a papát. SANYI BÁCSI Belebámultok a gyomromba.

Takarítónő be

FIÚ Elnézést, csókolom, tessék mondani, Tímár doktor úr bent van?

TAKARÍTÓNŐ Melyik Tímár, az adjunktus úr vagy a főorvos úr?

FIÚ Aki műteni szokott.

TAKARÍTÓNŐ Mindkettő szokott műteni.

MENY Olyan alacsonyabb formájú, szőkés hajjú.

TAKARÍTÓNŐ Az a főorvos úr. A professzor. Bent van.

FIÚ Hol lehet vele beszélni?

TAKARÍTÓNŐ Most nem lehet vele beszélni. A tévéseket várja.

FIÚ Mi is épp azokat várjuk.

MENY Melyik kapun jönnek be? Mert mi előbb akarunk velük tárgyalni.

TAKARÍTÓNŐ Tárgyalni? A tévésekkel? Maguk?

MENY Persze hogy mink. Ki más? A papa ízéről. Hogy is hívják?

FIÚ A személyes jogairól. A személyes jogok előírják, hogy az ember hasát belülről csak pénzért szabad mutogatni.

TAKARÍTÓNŐ Aha.

SANYI BÁCSI Itt fáj nekem. Itt fáj.

TAKARÍTÓNŐ Hát igen. Ulcus ventriculi. (*Fonetikusan ejti ki a szavakat persze*)

MENY Mi úgy tudjuk, hogy gyomorfekély.

TAKARÍTÓNŐ A hozzátartozóknak azt nem mindig árulják el. De én elárulom: ulcus ventriculi. Papíron láttam. SANYI BÁCSI (*büszkén*) Nekem gastrospasmusom is szokott lenni. (*Fonetikusan*)

FIÚ (*a Menynek, súgva*) Rémes.

MENY Tessék mondani, és hogy lehetne... *hogy* szokás?

SANYI BÁCSI Superior... imperiorus... status...

TAKARÍTÓNŐ Micsodát?

MENY Hát... tetszik azt tudni...

TAKARÍTÓNŐ Van, aki borítékban, van, aki csak *úgy* félrehívja a professzor urat, és a zsebébe dugja, mint egy főpincérnek.

FIÚ Mennyit kell adni?

TAKARÍTÓNŐ Attól függ, kinek.

MENY Meg attól is függ, hogy mennyit húzunk ki a tévésekből.

SANYI PAPA Minden a körülményektől függ. Ismeri a verset? Rozzant valagát a hidegtől óvja, Nadrágjába szarik Grönland lakója.

MENY Papa!

SANYI BÁCSI Viszont az Egyenlítőn aki főz,

A seggéből is sistereg a gőz. TAKARÍTÓNŐ

Operációért főorvosnak fizikai dolgozótól húszezer, adjunktusnak tízezer.

FIÚ Mindnek?

TAKARÍTÓNŐ Hányan akarja, hogy operálják?

SANYI BÁCSI Mennyi pénzt hoztál, fiam?

FIÚ Ne törődjön vele. Lesz itt pénz. Még a két hízót sem kell eladnunk. Hát az Altatórvosnak?

TAKARÍTÓNŐ Annak elég ötezer.

FIÚ Ápolónő?

TAKARÍTÓNŐ Ötszáz.

MENY Akkor a Takarítónő is ötszáz.

TAKARÍTÓNŐ Jobb, ha ezer.

FIÚ (*átadja a pénzt*) Mindent köszönünk. És a papára tessék vigyázni, nagyon huncut az öreg.

TAKARÍTÓNŐ Az operáció után majd lehiggad.

SANYI BÁCSI (*kászálódna kifelé*) Hohó! Eddig a gyomromról volt szó. Még mimet akarják kivágni?

TAKARÍTÓNŐ (*visszanyomja*) Feküdjön nyugodtan. Jóban leszünk, látom.

SANYI BÁCSI (*kiabál*) Mimet akarják kivágni?!

TAKARÍTÓNŐ Ahhoz magának semmi köze.

MENY Hát akkor mi megyünk most. Kezét csókolom, papa.

SANYI BÁCSI Maradjatok még. Félek.

TAKARÍTÓNŐ Majd én megnyugtatom.

FIÚ (*átnyújt neki egy szivart*) Hidegvér, papa. Ezt még elszívhatja az operáció előtt.

SANYI BÁCSI (*pityeregve*) Milyen jó gyerekeim vannak.

MENY Ne izguljon, apuka. Kezét csókolom. Megyünk a kórház elé, hogy még a főorvos úr előtt elcsípjük a tévéseket.

Harmadik jelenet

Orvosi szoba. Adjunktus, Adjunktusnő, Altatóorvos, Takarítónő. Nézik a híreket a tévén

TÉVÉBEMONDÓ ...az afrikai kontinensen a legújabb becslések szerint az elmúlt évben nem nyolcmillió-hétszázezren, hanem csak mintegy hétmillió-nyolcszázezren haltak éhen. Hazai rövid hírek. Az egészségügyi miniszter azonnali hatállyal elrendelte, hogy ezentúl csak diplomás altatóorvosok altathatnak műtét előtt. Véget kell vetni annak az általánosan elterjedt gyakorlatnak...

SEBÉSZ (be. Kikapcsolja a tévét) Hölgyeim és uraim, jó hírem van. A minisztériumban általános fizetésemelést helyeztek kilátásba. Mindnyájunkat érint, még magát is, Mariska.

Örömujjongás

TAKARÍTÓNŐ Köszönöm, professzor úr. De ettől függetlenül beszerezhetnének egy új típusú felmosóvödröt. Egy rongyleffentyűst. Ezzel nem lehet dolgozni.

ADJUNKTUS Hány százalékot emelnek, és mikori hatállyal?

SEBÉSZ A részleteket nem tudom még.

ADJUNKTUSNŐ Csak ígéretnek ezek.

SEBÉSZ Nem, ezúttal nem. Maga a miniszterhelyettes garantálta nekem.

ALTATÓORVOS A legjobbkor jön. Ma akartam felmondani.

SEBÉSZ Te aztán semmiképp nem mondhatasz fel.

ALTATÓORVOS Negyven százalékkal alacsonyabb a fizetésem, mint egy kezdő orvosnak.

SEBÉSZ A fizetésemelésről szóló rendeletet megelőzi egy másik, amely mai hatállyal érvénybe is lépett. Nekünk a Nyugat-Európában elfogadott normák felé kell tendálnunk, és ezért megszüntetjük azt a gyakorlatot, hogy nem megfelelően képzett orvosok, sőt, asszisztensnők, nővérek, takarítónők altassák el a betegeket műtét előtt.

ALTATÓORVOS Hallottuk. Tavaly is hoztak ilyen rendeletet, meg tavalyelőtt is. De hiába. Hiszen épeszű szakember nem marad ezen a pályán. Hát én miért maradjak? Altatni tud a Mariska is.

TAKARÍTÓNŐ Miért? Nem altattam jól? Ki halt már abba bele?

SEBÉSZ Tudjuk, Mariskám, hogy maga hibátlanul altat. Köszönjük eddigi fáradozását. De mátol csak Kába doktor úr altathat. Ő az egyetlen a kórházunkban, akinek erre képesítése van. Sőt, a kerületben is ő az egyetlen. Ezért nem-hogy nem mondhat fel, hanem állandó készenlétbe helyezük. Egy óra múlva neki kell elaltatnia a nép egyik egyszerű fiát, mégpedig a televízió szeme előtt. Ez lesz a mi száz-ezredik altatásunk, az egész ország éberen nézi majd.

ALTATÓORVOS De...

SEBÉSZ Semmi de. Épp most nyilatkoztam a televízió riportérének, hogy a jó műtét a jó altatáson múlik. Egy rossz altatás után én elvégezhetek egy tökéletes operációt, de a beteg ott marad kinyúlva az asztalon. Na már most az országnak ezer altatóorvosra volna szüksége, de legfeljebb harmincan dolgoznak, a többi elment taxisofőrnek, brókernek, vagy utazási irodát nyitott.

ALTATÓORVOS És mekkora emelést kapok?

SEBÉSZ Meg leszél elégedve.

ALTATÓORVOS Vagyis?

SEBÉSZ Kérlek szépen, mint a közmondás mondja, ha a vége jó, minden jó.

ALTATÓORVOS Vagyis?

SEBÉSZ Ha már ilyen erőszakos vagy, akkor elárulom, amit mindnyájan tudunk, hogy az egészségügy nehéz helyzetben van, részint jó szándékú főhivatalnokaink alkalmatlansága folytán, részint gazdasági okokból. Problémáink az általános pénzhiányból erednek, és ez az általános pénzhiány különös pénzhiányt okoz a te szakmádban, vagyis az altatóorvosok egyelőre különleges kategóriába kerültek.

ALTATÓORVOS Vagyis?

SEBÉSZ Nem kapnak fizetésemelést.

ALTATÓORVOS Mindenki más kap.

SEBÉSZ Így igaz.

ALTATÓORVOS Másrészt az altatóorvos most a legnagyobb hiánycikk.

SEBÉSZ Így igaz.

ALTATÓORVOS Csak altatóorvos altathat műtét előtt.

SEBÉSZ Így szól a legszigorúbb miniszteri utasítás.

ALTATÓORVOS Azonnali hatállyal felmondok.

SEBÉSZ Nem teheted ezt velünk.

ALTATÓORVOS Már ki is vettem évi Szabadságomat. Itt se vagyok. Kezét csókolom. Szerbusztok. Alászolgája. (Kimegy)

SEBÉSZ (rohan utána) Kába doktor! Bandikám! Itt a tévé!

Nem altathatom el azt a parasztot a tévé előtt főadásidőben Mariskával!

Negyedik jelenet

Műtő. Sanyi bácsi szivarozik a műtőasztalon. A Takarítónő felmossa a műtőt

SANYI BÁCSI Magát tényleg Mariskának hívják?

TAKARÍTÓNŐ Igen. Minek tagadjam

SANYI BÁCSI A feleségem is Mariska. Fáj nekem itt lent.

TAKARÍTÓNŐ Majd kivágják.

SANYI BÁCSI Mire várunk? Már a szenvedésre is várni kell?

TAKARÍTÓNŐ Az Altatóorvos még nincs olyan állapotban.

Engem meg éppen most nem engednek altatni.

SANYI BÁCSI (köhög) A fene ebbe a szivarba. Annyi tőle a slájmom, hogy színig betöltene egy kacsaszűtőt.

TAKARÍTÓNŐ Akkor miért szivarozik?

SANYI BÁCSI Már megint kezdi? Operáció közben nem szívatok, hát most szívatok.

TAKARÍTÓNŐ Ha bejön valamelyik orvos, hajítsa a vödörbe.

SANYI BÁCSI És a füstöt hova tegyük?

TAKARÍTÓNŐ Igaz. Ha bejön egy orvos, passzolja át nekem a szivart.

SANYI BÁCSI Otthon inkább pipálta n, de itt nehéz megtönni a pipát. Hát szivarozok.

TAKARÍTÓNŐ Nem fáradt?

SANYI BÁCSI Mitől lennék fáradt? Egész nap pihenek. Otthon se tudok elaludni, csak ha az asszony dudorászik. Akkor inkább elalszok.

TAKARÍTÓNŐ Rossz a hangja?

SANYI BÁCSI Nem éppen rossz, csak kellemetlen. Az állatok hangját viszont nagyon szeretem.

TAKARÍTÓNŐ Milyen állatoké?

SANYI BÁCSI Hát ha a tyúkok kaparásznak, kotkodálnak, szeretem a kutyaugatást, a rőfögést, a mekegést meg az üzekedő macskák jajnyivákolását... Az állathangokat úgy szeretem, hogy még inkább elalszom tőlük, mint a feleségem dalolászásától.

TAKARÍTÓNŐ Kot-kot-kot...

SANYI BÁCSI Nem jó. Magasabban.

TAKARÍTÓNŐ Vau-vau.

SANYI BÁCSI Most meg mélyebben. Hova megy?

TAKARÍTÓNŐ Kiviszem ezt a vödröt. Annyira utálok, mindig földől. Miau. Miau.

SANYI BÁCSI Ez már jobban sikerül. Nincs egy kispárnájuk?

Nagyon alacsony van a fejem.

TAKARÍTÓNŐ (a feje alá tesz valamit) Vékony egy kicsit.

SANYI BÁCSI Mint az asszonykám.

TAKARÍTÓNŐ A maga Mariskája vékony?

SANYI BÁCSI Vékony, de bögyös. Tudja, mit szeretek a leginkább, aranyoskám? A tehenet. A tehen bögését.

TAKARÍTÓNŐ Én még csak filmen láttam tehenet. Sose voltam falun.

SANYI BÁCSI Akkor kotkodácsoljon egy kicsit. Én meg mesélek. Hátha elálmosodok közben.

Miközben mesél, a Takarítónő kotkodácsol

Azt szeretem, amikor alkonyatkor bejön az én Mariskám. Kint bögnek a tehenek, ő meg a konyhában csörömpöl. Elrakja az eszcájgot. Megmosakszik, a hónalját spricceli a lavór fölött, a mellét dögönyözi, én meg kilesem ilyenkor. Kibújik a szoknyájából, átveszi a hálóruháját. Akkor tudok igazán elaludni. Odabújik mellém, begömbölyödik a tomporomhoz, odadörgölődzik, nyomogatja a hátamat, lapogat - miért nem kotkodácsol? -, attól tudok én elaludni. Nem jön, Mariskám?

A Takarítónő bebújik Sanyi bácsi mellé

Akkor most leteszem a pipámat *(Bedobja a vödörbe a szivart)*, milyen szép volt ma a naplemente, csak a vacsora hiányzott... Mi az, Mariskám, csak nem akar aludni?

Ötödik jelenet

Az Altatóorvos szobája. Az Altatóorvos összepakolja a holmiját. Médi, egy medika akadályozni próbálja

MÉDI Nem csinálhatod ezt velem. Idehoztál, hogy itt nyomjam le a gyakorlóévetem, azt ígérted, hogy utána felvetesz ide, a sebészetre, és most kilépsz, és itt hagysz cserben, és az az undorító Timár professzor bosszúból úgy kivág, engem, mint a taknyot. Négy hónapot kibírsz még, és akkor oda mész, ahova akarsz.

ALTATÓORVOS Mássz le rólam, Médi. *(Ellöki a lányt, rakodik tovább)*

MÉDI Engem te nem löksz el. Ahhoz én túl fiatal vagyok. Elaltatod az öreg parasztot. Rajta leszel a tévén, mindenki látni fog. Híres leszel, és akkor jobb pozícióból követelődzhetsz.

ALTATÓORVOS Ha nem szállsz le rólam, szörnyűt teszek.

MÉDI Mondd csak, a tévétől nem tudsz kihúzni némi kis fellépti díjat? Elvégre szerepelsz a filmen.

ALTATÓORVOS Ha itt pénzt lehet kihúzni, akkor azt a Timár kihúzza. Én különben sem kerülnék fel a képernyőre. Látam a forgatási tervet. A stáb az altatás után jön be.

MÉDI Ma nem mondasz fel. Ma nem veszed ki a szabadságot.

Most mindjárt elaltatod az öreget.

ALTATÓORVOS Este pedig téged?

MÉDI Ha önnek is úgy tetszik.

ALTATÓORVOS Ide figyelj! Bármilyen megdöbbenőnek tűnik, bennem is van emberi méltóság. Ez nem egyszerűen pénzügy. Mikor kaptam én prémiumot? Vagy bármilyen elismerést? Lenézik a munkámat. Lenéznek engem. Rendben van. Így is jó. Alászolgája.

MÉDI Nem igaz. Én magam hallottam, hogy az idősebb Timár azt mondta a fiatalabbnak: egész Budapesten nincs még egy olyan jó altatóorvos, amilyen te vagy.

ALTATÓORVOS Ez igaz. Nincs még egy ilyen jó. De ilyen rossz sincs több. Mert én maradtam egyedül a szakmában. *(Összepakolta a táskáját, indul kifelé)*

MÉDI *(elé áll)* Vedd tudomásul, hogy a fiatalabbik Timár, az adjunktus ma este találkozni akar velem.

ALTATÓORVOS Félteékenységem nem ismer határt. *(Ellöki Médit, kinyitná az ajtót)*

Médi elgáncsolja. Verekszenek a földön. Az Altatóorvos felugrik, az ablakhoz fut, kinyitja

MÉDI *(visszarántja)* Szeretlek, te állat!

ALTATÓORVOS Ha tényleg szeretsz, akkor most menj el. *(Fog egy fecskendőt, megtölti valami folyadékkal, leveszi zakóját, be akarja magának adni az injekciót)*

MÉDI Az a tű használt!

ALTATÓORVOS Tudom. Egy AIDS-est injekciótam vele.

MÉDI Nem bánom. Őld meg magad. De előbb engem!

ALTATÓORVOS Akkor gyere közelebb.

MÉDI Segítség! Gyilkos!

SEBÉSZ *(be)* Megörültetek?

MÉDI Professzor úr. Kába doktor úr meg akarja ölni magát.

Meg engem is.

SEBÉSZ Nem bánom. Csinálhatsz, amit akarsz. Elengedlek holnaptól. De most el kell altatnod azt a bácsit. A tévéstáb itt van már. Egyenes adás lesz. Nem tehetsz tönkre.

ALTATÓORVOS Sajnálom. Harcoltál volna jobban az érdekeimért. Nem gondolod, hogy megalázó, amit velem csinál-tok már évek óta? Ki nem kapott itt háromszor fizetésemelést, amióta itt vagyok? Prémiumot, kitüntetést, kutyaaszót?

SEBÉSZ Ajánlatomat fogd fel ultimátumnak. Ma megoperálok az öreget, és holnap oda mész, ahova akarsz. Valamilyen jutalmat is kigazdálkodok neked. Mondjuk ötven rongyot. Vagy esetleg hetvenet. Ha viszont ma lelécelsz, akkor önkényesen léptél ki, egy fityiszt sem kapsz, és garantálok neked, hogy a szakmában nem helyezkedsz el többé.

ALTATÓORVOS Jaj, de megijesztettél. Altatóorvost keres minden kórház. Mi ugyanis húsz százalékkal kevesebbet keresünk, mint az alkalmi utcaseprók. *(Miközben beszél, egy pohár vízbe onvosságokat önt)* Hármat számolok. Ha nem mentek ki mind a ketten, ezt én most megiszom. Soroljam, mi mindent kevertem ebbe? Nem tudjátok kimosni belőlem, pajtikám, készültem erre az utolsó felvonásra.

SEBÉSZ Megörültél.

ALTATÓORVOS Egy - kettő...

Médi sikítani kezd

SEBÉSZ *(felkapja)* Jöjjön, Médi. *(Kirohan a medikával a szobából)*

Az Altatóorvos örült szemmel körülnéz, meglátja az altatáshoz szükséges eszközeit, diadalüvöltést hallat, és elaltatja magát

Hatodik jelenet

Műtőszoba. A Takarítónő alszik Sanyi bácsi ágyában, Sanyi bácsi új szivarra gyújt. Sebész be

SEBÉSZ *(üvölt)* Mi van itt?

TAKARÍTÓNŐ *(kiugrik az ágyból)* Elnézést, professzor úr. El akartam altatni, és éri aludtam el.

SEBÉSZ Nem megmondtam, hogy magának többé nem szabad altatnia?

SANYI BÁCSI Nem is altatott el. Kukorékolt egy kicsit, meg kotkodácsolt, aztán mellém feküdt, és elaludt, mint az én Mariskám odahaza.

SEBÉSZ Kotkodácsolt? Megörültetek?

SANYI BÁCSI Nyávogott is...

SEBÉSZ Csöndet kérek! És maga itt szivarozik a

műtőasztalon, operáció előtt?

SANYI BÁCSI Csak azért, tetszik tudni, mert operáció közben biztos nem szivarozhatok. *(Eloltja a szivart, és bedobja a vödörbe)*

SEBÉSZ Ide figyeljen, Mariska! Állítólag a miniszter úr is itt lesz. A tévéstáb már gyülekezik. Az adás fél óra múlva indul. Legyen itt tisztaság, ragyogjon minden. Mindjárt jön a Zsófi főnővér meg a Timár adjunktus úr, meg a Lázár adjunktus asszony, meg mindenki, aki kell. Telefonáltam Szolnokra, az ottani altatóorvosnak bárányméreg van. Megpróbálok meg egyszer rábírnivali Kába doktor urat, hogy végezze el a munkát. Ha nem áll kötélnek, akkor magam altatom el valamiképpen. Bár ez is tilos.

TAKARÍTÓNŐ Ne tessék izgulni. Rendbe jön még minden. De ezzel a vödörrel én nem takarítok tovább. Nem a hat szivar miatt, ami benne van, hanem mert folyton felborul. Nekem olyan kell, mondtam ezerszer, amelyben külön hely van a

felmosónak, mely buzogányhoz hasonlít. de nem szögekkel van kiverve, hanem rongycsíkok lefegnek rajta.
SEBÉSZ Mert most ez a legfontosabb.
TAKARÍTÓNÓ Nekem ez. Mert nekem ez a munkám. És nyáron láttam ilyet olaszban, és ide is ilyet kérek.
SEBÉSZ Rendben van. Megígérem, Mariskám, hogy holnaptól ilyennel dolgozik. De most azzal tisztogasson, amije van, amíg én vissza nem jövök az Altatóorvos úrral.
SANYI BÁCSI Professzor úr, amíg az operáció el nem kezdődik... Van énnekem a kórteremben jó hazai fokhagymás disznósajtom...

A Sebész tompán felkiált, és kirohan a műtőből

Hetedik jelenet

Osztott színpad, amelyet spanyolfal választ el egymástól. Egyik térségben az Altatóorvos alszik, a másik a műtőszoba. Itt a Takarítónő takarít, később megjelenik a Nővér és az operációnál asszisztáló orvosok

SEBÉSZ (beront az Altatóorvos szobájába, meglátja az alvó Kába doktort) Megölte magát. Végem. (Odarohan hozzá, észreveszi az altatáshoz használt eszközöket) Még rosszabb. Ezt fel nem ébresztjük, ítéletnapig. Az ország legjobb altatóorvosa. (Pofozgatja) Reménytelen. (Egy nagy frászt ad neki)

Az Altatóorvos leesik a székéről. A Sebész befogja az orrát és a száját. Az Altatóorvos óriásit horkant

(Felüvölt) Majd leharapta az ujjamat! És épp a legendás jobb kezemről! Csak tudnám, milyen hipnoticumot használt! A fejem rá, hogy valami húgyanyag-derivátumot! Alkoholikumokkal és barbiturátokkal keverve! Vagy mit tudom én! Az ő szakmája. Én csak operálni tudok. Mijét vegyem ki? Ez úgy alszik, hogy kipakolhatnám, mint egy koffert, és meg sem moccanna.

JULIKA (a Sebész lánya, beront) Apa, adjál azonnal ötszáz dollárt! Jövő héten megadom.

SEBÉSZ Még te hiányoztál.

JULIKA Képzeld, jött egy fax Zürichből, egy fél órával ezelőtt, felhívtalak, de azt mondták, hogy most éppen operálsz. Arról van szó, hogy holnap helyettesítenem kell egy zürichi koncerten Madonnát, aki torokgyulladásra kapott, első kül-földi fellépésem, vihetem magammal a fiukat is, az egész zenekart...

SEBÉSZ Oké. Kétezer dollárt kapsz, és meg se kell adnod. De ennek fejében most azonnal felébredted doktor Kábát.

JULIKA Hogyan? Megőrültél? Két óra múlva indul a gépem.
SEBÉSZ Énekelj neki. Állítólag a te szopránod a legerősebb ebben az országban. Ha felébredted, kétezer kapsz ajánlékba. Ha nem sikerül felébredteted, akkor is megkapod az ötszázat. De ha most nem próbálsz kihúzni a slamasztikából, akkor tőlem egy fityiszt se látsz. Gyerünk!

JULIKA Még pakolnom is kell.

SEBÉSZ Ne szarakodj. Láss neki. Fogd fel utolsó próbának az első külföldi koncert előtt. Na!

JULIKA Apa, könyörgök!

SEBÉSZ Még egyetlen szó, és mehettek gyalog Zürichbe.

Julika énekelni kezd, iszonyú hangerővel. Az Altatóorvos meg sem moccan

(Befogott fülét elengedve) Végünk. Ettől fellázadnak a hullák a Farkasréti temetőben, de doktor Kába még a füle botját sem mozgatja. Mit csináljak?

JULIKA Kérem a pénzemet.

SEBÉSZ Erre a kártyára Svájcban épp ötszáz dollárnak megfelelő frankot tudsz lehívni.

Julika kikapná a Sebész kezéből a kártyát

(Visszahúzza) Állj! Hol a zenekar?

JULIKA Itt várnak, a kórház előtt.

SEBÉSZ Hányan vannak?

JULIKA Öten.

SEBÉSZ Fejenként kapnak egy ezrest, ha felébredtik. Na! Már megint vitatkozol, és húzod az időt Hozd ide őket, futás!

Julika kiszalad

Míg vissza nem érnek, megpróbálom elaltatni az öreget.
(Átmegy a spanyolfal másik oldalára)

Már ott az Adjunktus, az Adjunktusnő és a Takarítónő

Ide figyeljen, Lali bácsi...

SANYI BÁCSI Sanyi bácsi vagyok.

SEBÉSZ Nem mindegy? A lényeg az, hogy magának most el kell aludnia. Mi az új rendelet szerit nem altathatjuk el orvosi módon, tehát emberi módon kell elszenderülnie. Értve vagyok?

SANYI BÁCSI Nem.

MŰTŐS (he) Professzor úr, a televíziós stáb kérdezteti, hogy

begyűhet-e.

SEBÉSZ Nem!

MŰTŐS Azt mondják, be köll állítaniuk a lámpákat meg a hangot.
PROFESSZOR (fenyegetően felkapja a vödört) Ha nem tűnik el! TAKARÍTÓNŐ Nana! Nem azért takarítok én, ezzel a szaros

vödörrel...

SEBÉSZ Mariska, kérem... - Sanyi bácsi, tud számolni? SANYI BÁCSI Tudok én. Hogyne tudnék. Jártam én iskolába. SEBÉSZ

Akkor most hunyja le a szemét, és számoljon lassan,

tagoltan százig.

SANYI BÁCSI (lehunyja a szemét, számol) Egy - kettő - három - négy - öt - hat - hét - Mi jön a hét után, professzor úr?

SEBÉSZ Nyolc.

SANYI BÁCSI Kilenc - tíz - tizenegy - tizenkettő - tizenhárom - tizennégy - tizenöt - tizenhat - tizenhét - Mi jön a tizenhét után?

SEBÉSZ Tizennyolc.

SANYI BÁCSI Tizenkilenc - húsz - huszonegy - huszonkettő

- huszonhárom - huszonnégy - huszonöt - huszonhat -

huszonhét - Mi jön a huszonhét után, professzor úr? SEBÉSZ

Elég! Elég! Megőrülök! (Visszarohan a spanyolfal

túloldalára)

Julika és a zenekar körülállja a földön fekvő Altatóorvost

Zenét!

ELSŐ ZENÉSZ Professzor úr, az erősítőink pillanatnyilag...

SEBÉSZ Nem érdekel! Mire jó a művészet? Hogy a technikai nehézségek fölé emelkedjen. Rajta!

MÁSODIK ZENÉSZ Értesültünk a feladatról. Van egy muzeális ötletünk. Csak egy vödörre van szükségünk.

SEBÉSZ (üvöltve) Mariska! Vödör!

TAKARÍTÓNŐ (berohan a vödörrel. Meglátja az Altatóorvost)

Jesszusom! Bandi!

SEBÉSZ Mi az, hogy Bandi? Az Altatóorvos úr magának nem Bandi!

TAKARÍTÓNŐ De igenis, nekem Bandi. Nekem mindenki Bandi.

MÁSODIK ZENÉSZ Most azonnal bemártjuk a Bandi úr fejét a vödörbe.

TAKARÍTÓNŐ Azt nem lehet. Szivaros szennyvíz van benne.

HARMADIK ZENÉSZ Annál jobb.

A zenészek a vödörhöz hurcolják az Altatóorvost, bemártják fejét a vödörbe. Az Altatóorvos lába egy idő múlva görcsösen rángatózik

TAKARÍTÓNŐ Jesszusom! Megy le a vízállás! Kiüssza a vödört!

A zenészek kihúzzák az Altatóorvos fejét a vödörből. Vízet köpköd, de persze alva

SEBÉSZ Készüljenek fel a zenélésre. Én addig megpróbálok célt érni a kórteremben. *(Bemegy a kórterembe)* Hogy van, Feri bácsi?

SANYI BÁCSI Sanyi bácsi vagyok. Utoljára a nászéjszakámon éreztem ilyen jól magam. Eltekintve attól, hogy fáj is meg korog is a gyomrom itt lent az éhségtől, és a gyerekek nem hoztak abált szalonnát, pedig megígérték...

SEBÉSZ Ide figyeljen! A Coué-módszert alkalmazom magán.

SANYI BÁCSI Az fájni fog?

SEBÉSZ Nem fog fájni. Coué francia gyógyszerész. Szerény, békés ember, a légynek sem ártott. Telente őzeket etetett vadrezervátumokban. Figyeljen ide! Mondja utánam: álmos vagyok...

SANYI BÁCSI Álmos vagyok.

SEBÉSZ Álmos vagyok, álmos vagyok...

SANYI BÁCSI Álmos vagyok, álmos vagyok.

SEBÉSZ Tovább, tovább. Hunyt szemmel. Álmos vagyok...

SANYI BÁCSI *(hunyt szemmel)* Álmos vagyok. Álmos vagyok, álmos vagyok. *(Dalolva)* Ááálmos vaaag yok, áálmos vaag yok... Álmos, álmos, álmos, álmos...

SEBÉSZ Na? Álmosodik?

SANYI BÁCSI Álmos vagyok, álmos vagyok... *(Dünyögve, mind halkabban és lassabban)* Álmos vagyok, álmos vagyok. Álmos vagyok. Álmos vagyok. *(Kinyitja a szemét, normális hangon)* Miért lennék álmos? Olyan jól aludtam az éjlel.

SEBÉSZ Végem.

ADJUNKTUSNÓ Professzor úr, ha megengedi. Tetszik tudni, hogy gyógypedagógusi diplomám is van. Fogyatékos gyerekeknél csodákat értem el.

SEBÉSZ Nem bánom. De gyorsan, nincs vesztegetni való időnk.

TÓTH *(televíziós rendező, be)* Tiszteletem, professzor úr.

Tóth vagyok, a vörös Tóth, tetszett rólam bizonyára hallani már, Fellini néven is emlegetnek, én vagyok itt a rendező, jöhetünk?

SEBÉSZ Kis türelmet, Fellini úr, icipici türelmet kérünk még.

TÓTH Negyedóra múlva kezdődik az adás, és még be se világitottunk.

SEBÉSZ Drága Fellini úr, ha nem akarja, hogy elsírjam magam, akkor most még egy icipicit fáradjon ki.

Kintről láрма hallatszik. Felismerhető Sanyi bácsi fiának és menyének a hangja. Kiabálások, puffanások

TÓTH Itt nem megyek ki. Egy örült házaspár pénzt követel tőlem a közvetítésért. Azt sem tudom, kicsodák.

SANYI BÁCSI A fiam meg a menyem..

TÓTH Majdnem összetörték az egyik kamerát.

SANYI BÁCSI Jól tették. Mert a hasam belseje az enyém. Azt csak pénzért láthassa a nagyközönség.

TÓTH Miért nem fordulnak a gyártáshoz? Nekem most be kell világítanom.

SEBÉSZ Arra menjen ki. Haladéktalanul.

TÓTH De...

SEBÉSZ Én orvos vagyok. Ez a beteg bármikor meghalhat...

SANYI BÁCSI Hohó! Erről nem volt szó! *(Kászálódik kifelé)*

Lenyomják

Haza akarok menni! Mariskám, segíts!

SEBÉSZ Na látja, milyen állapotba hozta. Aranyos Fellini úr, könyörüljön rajta meg rajtam... Majd kiszólok, hamarosan.

Tóth a másik ajtón el

Kezdheti, Klárka.

ADJUNKTUSNÓ Figyeljen rám, Sanyi bácsi. Most mi arról fogunk beszélgetni, amit maga a leginkább szeretne. Mit szeretne a leginkább, Sanyi bácsi?

SANYI BÁCSI A leginkább?

ADJUNKTUSNÓ A lehető leginkább.

SANYI BÁCSI Küldje ki a többieket, és akkor megmondom.

ADJUNKTUS Sanyi bácsi! Szégyellje magát!

SANYI BÁCSI Na jó. Haza akarok menni. A professzor úr azt

mondta, hogy mindjárt meghalok.

ADJUNKTUSNÓ Azt csak viccből mondta. *(Nevet)* Ne vessünk együtt.

SANYI BÁCSI Neessen magával a hóhér. Hova lett a kispárnám? Az előbb még itt volt.

ADJUNKTUSNÓ Kispárna nélkül operálunk. Ez a szokás nálunk. És most mesélek magának valamit. Miről meséljek? SANYI BÁCSI Meséljen a cukrosbácsikról. Láttam róluk egy oktatófilmet a tévében. Hogy nem szabad tőlük elfogadni a cukrot. És nem szabad hagyni, hogy vigyék helyettünk az iskolatáskát.

ADJUNKTUSNÓ A cukrosbácsikról majd maga mesél nekem. Ha meggyógyult. Most nézzen rám. Kerek szemekkel, gyerekszemekkel. Úgy. Nagyon jó. Igazi mesét mondok magának. Kicsit félni is fog közben, de ez nem baj. Ez természetes. Mindenki fél egy kicsit, ha mesebeli szörnyekről hall. Meg gonosz szellemekről. Az volna természetellenes, ha nem félné.

SANYI BÁCSI Ne köntörfalazzon annyit, mert a végén még tényleg beszarok.

ADJUNKTUSNÓ Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy aranyhajú királykisasszony. Apjának, Bergengócia öreg királyának és anyjának, az öreg királynénak egyetlen, hön szeretett gyermeke. Aranytányérból ette az aranylő húslevest, ezüsttálon kapta a fácánhúst meg a krumplicipőret, naponta választhatott a Gundel-palacsinta és az ananászba töltött vaníliafagylalt között, külön a számára természetették a híresnevezetes bergengóciai szilvát, mely akkora volt, mint Hevesben a görögdiinnye, egyszóval mindene meg-volt, mégis folyton-folyvást szomorkodott. Történt egyszer, hogy kiment a kútra vízért, és egy szörnyen nagy varangyos békát húzott fel a mélyből. A királykisasszony sikoltozva el akart szaladni, de a varangyos béka így szólt: „Szépséges királylány, légy a feleségem...”

SANYI BÁCSI Sokra ment volna vele. *(Tesz egy illetlen mozdulatot)*

ADJUNKTUSNÓ Sanyi bácsi, maradjon nyugton. És figyeljen. Tudja mit, hunyja be a szemét, és képzelje maga elé: ott áll az óriási varangyos béka a sikoltozó, ámde aranyhajú királykisasszony előtt...

SANYI BÁCSI Ne tessék tovább erőlködni. Én ennél ezerszer jobb meséket tudok. Meghallgat egyet?

ADJUNKTUSNÓ Persze hogy meghallgatom, aranyos Sanyi bácsi. De előbb befejezem a magamét.

SANYI BÁCSI Az enyém nagyon rövid. Bergengóciából való az is. Az öreg király majorságában azon vitatkoznak az ál-latok, hogy melyikük tud dallamosabban fingani. *(Nagy nevetésben tör ki)* Auuu! A gyomrom! Hogy fáj! *(Egyszerre jajgat és nevet)*

SEBÉSZ Elég legyen!

SANYI BÁCSI Elmondom azért a végét. Tudják, ki nyerte a versenyt? A vezérbika farkában egy bolha. Elmondjam, hogyan? *(Kászálódik kifelé az ágyból)*

SEBÉSZ *(ráüvölt Sanyi bácsira)* Lefekszik. *(Az Adjunktusnőnek)* Teljes csöndet kérek. *(Műtősnék)* Az operandus füleit füldugókkal betömni. *(Átrohan a spanyolfal másik oldalára)*

Itt az Altatóorvost közben visszaültették a székre. A zenészek készenlétben állnak. A Takarítónő a padlót mossa

Zenét!

A zenészek rázendítenek. Julika teljes hangerővel csatlakozik hozzájuk. Az Altatóorvos meg sem moccan. A Sebész felugrik, rohanna a spanyolfal túloldalára, felborítja a spanyolfalat. Látni lehet Sanyi bácsit, amint füldugóval ül az ágyban, és vezénylő mozdulatokkal kíséri a zenét. Ebben a pillanatban bejön Tóth, utána a tévéstáb, lámpákkal, kamerákkal, megkezdik előkészületeiket

ADJUNKTUS Most mit csinálunk, professzor úr?

SEBÉSZ Ha aludna a beteg, akkor éteres vattát dugnék

észrevétlenül az orra alá. De így nem tehetem, mert kiabál-ni kezd, amilyen bunkó, és én lebukom.

ADJUNKTUS Akkor mi legyen?

SEBÉSZ Megoperáljuk altatás nélkül. Nincs más megoldás. Valaki elmagyarázza a kamera előtt, hogy ez a legmodernebb eljárás: a művészet csillapítja a kint.

ADJUNKTUS Miféle művészet?

SEBÉSZ Julika és zenész barátai teljes hangerővel muzsikálnak.

Akkor Sanyi bácsi ordíthat, ahogy akar, senki sem hallja.

MARIKA Apu, nekünk indul a repülőgépünk.

SEBÉSZ Tíz perc múlva indulhattok. Ezer dollárt kaptok fejé-
ként tíz perc játékért. Megadom a svájci bankszámlámat. Az
életem, sőt, mi több, a presztízsem forog kockán! Áll az alku?

ELSŐ ZENÉSZ Természetesen, professzor úr.

ÍRÓ *(a nézőtérrel felsiet a színpadra)* Egy pillanat, professzor
úr. Nem menthetnék meg a beteget a várható, iszonyatos
szenvedéstől?

SEBÉSZ Hagyjon békén, mert megoperálok magát is. Ki
maga?

ÍRÓ Író vagyok. Nem bírom nézni az emberi szenvedést.

ADJUNKTUS Hagyja békén a professzor urat. *(Súgva)* A beteg
akkor is meghal, ha nem operáljuk meg még a mai napon.
(Hangosan) A százezredik altatásos operációt, melyet a
televízió élőben közvetít, az az újítás teszi emlékezetessé,
hogy zene helyettesíti az altatást.

ÍRÓ Adjanak nekem is egy lehetőséget.

SEBÉSZ Hogy hívják magát?

ÍRÓ Eörsi István vagyok.

SEBÉSZ Ugyan már. Nem most jöttem le a falvédőről. Ilyen
író nincs.

ÍRÓ Mindjárt bebizonyítom, hogy van. Véletlenül magammal
hoztam új könyvemet. Azt én most elkezdem felolvasni, és
garantálom, hogy az Altatóorvos úr két percen belül felébred.

TÓTH Ezzel semmit se veszthet, mert két percre még nekünk
is szükségünk van.

ÍRÓ *(a spanyolfal helyére lerak egy széket, ráül, elővesz egy
könyvet, olvasni kezd)* „Egy javakorabeli férfi ül meztelenül
a hamuban, és egész testét beborító gennyes keléseit va-
kargatja egy cserépszilánkkal. Égeti, pörköli a tébolyító
ázsiai nap. Még egyedül van, de már nem üvölt, mert el-ment
a hangja. Nemsokára megérkeznek hozzá a barátai három
irányból, és helyet foglalnak a porban, tisztos távolságra tőle,
hogy bűzét el bírják viselni. Meg sem mukkan-nak egy héten
át, a megdöbbenés beléjük fojtja a szót, csak ülnek, imákat
motyognak maguk elé, és gyomruk korgását hallgatják.
Mivel az intenzív gyötrelme látványa tartósan nem viselhető
el, vigasztalni kezdik. Az isten jóságos és igazságos.
Ártatlannak nem okoz szenvedést. A hamuban ülő nyilván
valamiféle bünt követett el. Ha belátja és őszintén megbánja
ezt, akkor ép lélekkel és fekélytelenül emelkedhet ki a
hamuból. Visszaszerezheti roppant vagyonát, és új
gyermekeket is nemzhet, hogy betöltsék az űrt, amelyet hét
halott fia és három halott lánya hagyott maga után. Hiszen
még nem száradt ki izmaiból és ágyékából az erő. A három
barát tehát nem érzéketlen fatuskó, ahogy vélhetnénk
felületesen: az igazság szeretete vezérli őket. Ez a szép
tulajdonság azonban gyakran párosul fantáziahiánnyal, mert
az igazság barátai csak igen számottevő erő-feszítések árán
ébredhetnek rá arra, hogy nincs etikailag indokolható
összefüggés érdem és sors között...”

SEBÉSZ Állj! Psszt! Étert ide! *(Vattára étert csöpögtet)*

ÍRÓ Egy további percet kérek. A doktor úr még nem ébredt fel.

ADJUNKTUSNÓ De a beteg elaludt.

Mindenki némán Sanyi bácsi felé fordul

SEBÉSZ Kezdhethük az operációt. *(Megindul az éteres vattá-
val a beteg, felé)*

Az Író becsapja könyvét

SANYI BÁCSI *(felébred)* Hol vagyok? Az istenit! Az utóbbi tíz
évben nem aludtam ilyen jót.

SEBÉSZ *(az Írónak)* Maga barom. Tűnés.

ÍRÓ Ha tovább olvasok, elalszik újra. *(Újra kinyitja a könyvét)*
„A vigasztalók logikusan járnak el...”

TÓTH Kuss! Idő van! *(Kilöki az Írot a színről. A könyvét
utána dobja)*

A képernyőn megjelenik a Bemondó

BEMONDÓ Kedves hallgatóim, a pontos idő tizenöt óra har-
menc perc. A százezredik altatásos műtét. Helyszíni közvetítést
adunk a Szent Ede Kórházból. Az operációt végzi Tímár
főorvos, professzor. Kíséri Tímár Julianna, szoprán és az
Abelard zenekar. Az operandus beteg Sanyi bácsi, aki-nek
vezetéknévét személyiségi jogainak védelmében nem tárjuk a
nyilvánosság elé.

*A Zenekar játszani kezd. Julika énekel. Megkezdődik az operáció.
Sanyi bácsi jajveszékeltését túlharsogja a muzsika*

(Üvöltve próbál a hangzavar fölé kerekedni) Kedves
hallgatóim, aminek most tanúi vagyunk, az kétségkívül
bevonul az orvostudomány történetébe, Zene helyettesíti a
narkotikumot. Megnyílt a hasfal, Sanyi bácsi lüktető belső-
ségébe látunk, és zeng a zene,

Sanyi bácsi üvöltő arca iszonyatosan eltorzul

és a betegen különös áhítat ömlik el, első pillantásra mint-ha
groteszk kín rántaná görcsbe az arcát, de ha jobban
megnézzük, láthatjuk, hogy ez a boldog odaadás gyötrelme,
nem hallani teljesen tisztán a muzsika fenséges áradatában,
hogy mit kiabál, de mintha azt ismételné, hogy „még!” és
„megint!”, és „ide hozzám!”, „még!”, „még!”, milyen
gyönyörű kép, ahogy a professzor úr és segítői a beteg fölé
hajolnak, egészséget képeznek vele, hiszen egymás-ra vannak
utalva, nincs gyógyítás beteg nélkül, másrészt a beteg
gyógyításra vágyik, a forró fájdalom egyesül a jéghideg
tudással, Tímár professzor jobb alsókarja eltűnt a has-
üregben, hallották, ez most egy jajkiáltás volt, de nem pa-
naszos, hanem majdnem eksztatikus, még egy és egy har-
madik, rövid szünet, melyet, mint hallják, teljesen betölt a
zene, és egyik pillanatról a másikra fehérré válik az arc, de a
muzsika ujjong tovább, nem a kísérlet eredménye itt a
legfontosabb, hanem az, hogy új korszak napja virradt fel ma
itt, hazánk egyik kórházában, a világ beszézetének egén.
Sanyi bácsi mintha nem nagyon mozogna már, de Tímár
professzor szikéje még biztatóan szánkázik a szövetek
között, a Szent Ede Kórház teamje történelmet ír egy öreg
magyar paraszt gyomrában. Ebben a pillanatban mintha... A
beteg egy gyönyörű mozdulattal kinyúlik, szeme kitágul...
Kedves hallgatóim, a tervezettnél előbb kell befejez-nem a
közvetítést erről a pompás műtétről, visszakapcsolunk a
stúdióba, remélem, jól szórakoztak, és velünk maradnak
ezután is. A viszontlátásra!

*A képernyő eltűnik. Az orvosteam felegyenesedik. A Takarítónő
letakarja Sanyi bácsit egy lepedővel. A Fiú és a Meny beront*

MENY Rendező úr, ez nem járja!

FIÚ Ha nincs pénz, nincs közvetítés! Személyes jogok is van-
nak a világon!

TAKARÍTÓNŐ Térjenek észhez. Nézzenek már körül.

*A Fiú és a Meny meglátja a letakart testet. Elhallgatnak, lebo-
rulnak az agynál. Az Altatóorvos a dermedt csendben felébred,
feláll a székről. Mindnyájan felé fordulnak. Tesz néhány lépést
a halott jelé, majd elterül a földön, és alszik tovább*

Gosztonyi János

KÖRFORGÁSBAN

Dokumentumjáték

Baross Gábor születésének 150. évfordulóján,
az Országgyűlési Napló alapján

SZEREPLŐK

BAROSS GÁBOR, ideiglenes belügyminiszter
BENICZKY FERENC, az Operaház kormánybiztosa
IRÁNYI DÁNIEL, az Erkölcsmemesítő Egylet elnöke
FENYVESSY FERENC, képviselő
GYÖRY ELEK, képviselő
ILLYÉS BÁLINT, képviselő
PÁZMÁNDY DÉNES, képviselő
VADNAY KÁROLY, képviselő
KOMLÓSSY FERENC, képviselő
Teremszolgák, takarítóasszonyok, titkár, büféslány

Történik 1889. május 10-én, pénteken

1. KÉP (Tanácsterem)

Korabeli falinaptár. A dátum: 1889. május 10-e, péntek. Álló ingaóra, délután három óra öt percet mutat. Patinás tanácsterem, hol az Országgyűlés Pénzügyi Bizottsága ülészik. Az asztalfőn Baross Gábor, ideiglenes belügyminiszter, a kérdéskör felelőse. Minden puritán, komoly. A posztóval borított asztalon vízeskanocsó, tálca, poharak. Az urak előtt iratok, jelentések. Ahogyan a délután estbe hajlik, mind erősebb dohányfüst. Cigaretta, pipa, szivar és szivaroka, minden képviselve van

BAROSS GÁBOR ...mint ideiglenes belügyminiszter, aki a pénzügyi bizottság ülésére meghívtam, arra kérném önöket, hogy a rendes állami támogatáson felül még harmincötezer forintot bocsássonak a Magyar Királyi Operaház rendelkezésére.

Kelletlen csend, kedvetlenség

Ezen összeg a jövő évi költségvetésben már nem fog előfordulni.

Csendesség, néma vonakodás, irón firkálgat a papíron

VADNAY Már egymagában az is kihívja a kritikát, hogy az Operaház részére törvényhozásilag megállapított kétszáz-tízezer forint állami támogatáson felül harmincötezer forintnyi túlkiadás szükséges.

Fenyvessy Vadnayt rajzolja

GYÖRY Ha a mi pénzügyeink fényesen állnának, akkor egy nagy művészeti intézmény költségvetésében ennyi túlkiadás nem volna valami nagy, szemrehányásra méltó teher. De midőn oly gyakran halljuk, hogy egy kérést bizony teljesíteni kéne, „csak hogy nincs rá pénz”...

ILLYÉS Harmincötezer forintokért például fel lehetne építeni hét népiskolát...

IRÁNYI ...vagy az alsóbb bírósági személyzet fizetését javíthatnók meg általa. Az alsóbb bíróságok anyagi békéje, ugye...
(Jelentőségteljesen) ...az igazságszolgáltatás tisztaságának érdeke.

VADNAY Vagyis a mi körülményeink között harmincötezer forint nem is olyan kis pénz. Kivált olyan rovatnál, hol a kormány egy megbízottja...

Beniczky kormánybiztost látjuk kellemtlenül érintve

...arra vállalkozott, hogy a rábízott intézet pénzbaján rövid idő alatt segít.

BENICZKY Valóban erre vállalkoztam. Csakhogy ez nem történhetett egy átmeneti év során!

GYÖRY Nézetem szerint nem is az összeg a fődolog, hanem az elv sérelme. Az elv pedig az, hogy normál költségvetéssel is ki kell jönni! Ha a túlkiadást hallgatagon elnézzük, a mai összeg holnapra majd növekedni fog.

BAROSS GÁBOR A kormánybiztos úrnak még a volt intézést költségvetésével kellett gazdálkodnia.

BENICZKY És én azért kérem ezen összeget, hogy aztán ne kelljen póthittel önök elé jönnöm!

VADNAY *(mindenkor erős személyes élel)* Megmondtam előre, hogy így lesz! Én ismerem a házi kezelés meggyökerezett bajait az Operánál. Azt a sok kikerülhetetlen szempontot, mely arra késztet, hogy együk meg a szappant, melyet szalonnaként vásároltunk. Sőt másokkal is megetessük. Az örökös „szempontok” nem engedik, hogy az igazgatást és felügyeletet egyaránt a szakértelem biztos alapjára helyezzük.

Fenyvessy rajza előbbre haladt. Vadnay már felismerhető

BAROSS GÁBOR Képviselő úr panasza jelenleg nem aktuális. Mahler úr személyében ugyanis sikerült a „szakértelem biztos alapján” álló igazgatót szerződtetnünk.

Mahler Gusztáv fotója, Mahler-mű kottájának címlapja

KOMLÓSSY *(civilben, de papi hivatására utaló öltözetben)* Érdekes! Míg más igazgatók voltak, nem akadt ember, aki működésüket feldicsérte volna. De végre megjött a Messiás! És a magyar közönség hajlandó elhinni, hogy ez az ember, aki sohasem volt magyar, magyarrá és nemzetivé fogja tenni Operánkat?

FENYVESSY *(közbe-közbe rajzolgatva)* Én a múltban sokat korholtam azt a könnyelműséget, azt a határtalan léhaságot és költekezést, mely az Operaház körül uralkodott. Nem lenne igazságos, ha most, midőn mindezzel szemben határozott javulást látok, néma maradnék.

VADNAY *(érezve, hogy rajzolja)* Megengedem: idén nem volt annyi céltalan s eredménytelen vendégzereplés, de volt általában annyi, amennyi a rendes társulat szervezetlen voltát bizonyítja...

GYÖRY Terhes szerződés címén sok tagot bocsájtottak el, és esett bizony olyan új nyeresemény szerzése is, mely majd a jövőben válhatik terhes szerződéssé.

KOMLÓSSY A zsidó tagok száma százötvenre megy. S mind a helyén maradt.

Baross Gábor és az urak meghallatlanná teszik e megjegyzést

VADNAY A személyzet fölöslege vagy hiánya egyformán baj lehet. Az embert is egyformán ütheti a guta, akár nagyon sok, akár kevés a vére. Az éppen elégtől függ az egészség. Ahhoz, hogy a műintézet egészséges legyen, egy, a művészeti irányzatokban jártas felügyelet kéne!

Fenyvessy rajzán Vadnay (karikaturisztikus stílusban) küzd valakivel

GYÖRY Én elhiszem, hogy a kormánybiztos úr működése üdvös, és máris szép gyümölcsöket hajt, de ha a számokat tekintjük... *(Ujját nyálazva lapoz a kormánybiztosi jelen-*

tésben, és böködi az inkriminált pontokat) ...abszolút semmi javulás! Csupa törlés, húzás, redukálás!
ILLYÉS *(erősen támadva)* Továbbra is így akarja folytatni, hogy tizenháromezer forintot öt újdonságot állít ki? Mert utóvégre ötezerből is kiállíthatná! De aztán hogy lesz az kiállítva, az már más kérdés.
BAROSS GÁBOR A darabok kiállítása, fénye tapasztalatom szerint semmit sem csökkent. Mahler úr egyszerűen takarékos.

Korabeli plakát, Mahler mint betanító rendező

VADNAY A takarékoság dicséretes elv, de káros is lehet, mert a drágaság sehol nem olyan relatív fogalom, mint a művészetben.
KOMLÓSSY Ó, hát ez alapon kap az új Messiás kiemelt fizetést?
BENICZKY Méltóztassék tudomásul venni, hogy Mahler Gusztáv úr egyúttal első karnagy!

Mahler Pesten vagy Bécsben a karmesteri pulpituson

BAROSS GÁBOR És *hogy* megfelel a művészi igényeknek, bizonyíthatja mindenki, aki az Operába jár. Ó teljes művészi sikert aratott. Előtte most az egész művészeti világ meghajol...

Mahlert méltató egykori újságkritika szalagcíme

BENICZKY Holott előbb ellene volt mint nem magyar ember ellen...

Mahlert támadó cikk szalagcíme

BAROSS GÁBOR Egészben véve az intézetet ma már nem hasonlíthatjuk a mesebeli elátkozott inghez, melyet mennél jobban mostak, annál szennyesebb, mennél jobban foltoztak, annál szakadtabb lett.
PÁZMÁNDY Szívesen osztoznék ideiglenes belügyminiszter úrral jó reménységeiben. Csak félek, úgy járok vele, mint az egyszerű ember az útszéli csárda biztató feliratával: „Ma pénzért, holnap ingyen!” Hitt neki, s bőven költött a holnapra ingyenbor reményében. Míg nem másnap reggel azt tapasztalta, hogy az ember tulajdonképpen mindennap mára virrad, tehát mindig csak fizetni kell.

Derültség, melyben ki-ki tulajdon vérmérséklete s nézete szerint vesz részt

2. KÉP (Állóbuffet)

Korabeli stílus. Szüneti csevegés. Az urak a folyosón általában Baross Gábor körül. Illyés Bálint egy folyosói padon szalonnázik

PÁZMÁNDY A budapesti Opera jelenleg a világ legmagasabbban szubvencionált színháza...
IRÁNYI A bécsi opera például húsz százalékkal kap kevesebbet...
BAROSS GÁBOR Nem vitatom, hogy minálunk az operai szubvenció igen magas. De ne feledjük, hogy Párizsban, Londonban, Berlinben mily óriási a társadalmi réteg, amely színházba jár. Nálunk ilyen réteg abszolút nem létezik.
ILLYÉS *(a padról)* Hát az arisztokrácia?
BAROSS GÁBOR A fővárosban lakó arisztokrácia száma csekély. És nem is járnak oly nagy mértékben az Operába. A középosztály egy része, a gentry, az eljár, igen, de a

Nemzeti Színházba. Az operát - nem tudom, a magyarnak vérében van-e ez - ők sem igen kultiválják. Az az elem, amelynek köszönhetjük, hogy az Opera úgy-ahogy fenn-tartja magát, az éppen az az elem, amelyet némelyek szeretnek gáncsolni. A zsidóságról beszélek.

KOMLÓSSY No éppen ezért marad el az arisztokrácia az Operától!
FENYVESSY Dehogyan marad, dehogyan marad! Önt viszont még sohasem láttam ott!

Derültség, Komlóssy rovására, aki belesápad dühébe. Baross Gábor. Vadnay, valamint Fenyvessy a buffet asztalához járul. Egy fityulás, kötényes lány az asztal mögött

BAROSS GÁBOR Ha a szokottat kaphatnám, kisasszony!

A kisasszony kiszolgál. Tálcnán ad molnárkát, ásványvizet, kis falat szendvicseket, mignont

VADNAY Márpedig én meg nem állhatom, tisztelt miniszter úr, hogy egy különösöset szóba ne hozzak...
BAROSS GÁBOR Éspedig? Mifélet?
VADNAY Beniczky úr intézkedik az Operánál mint kormánybiztos, és mint államtitkár saját maga ellenőrzési rendelkezéseit.

FENYVESSY Nekem úgy tűnik, hogy ön ma egész délután két éves sérelmeit hánytorgatja fel. S miközben személyes éllal kritizál, elfelejti, hogy nincs az az európai színház, ahol olyan költségvetést lehetne föllátni, mely biztosan betartható volna. - Kis üveg parádit kérnék, kisasszony. - Mert az adótételeket be lehet hajtani, de fizető publikumot semmiféle állami erőszakkal a színházba behajtani nem lehet. *(Kapta, töltötte, issza a vizet)*

BAROSS GÁBOR A színházi egyensúly sosem az államtól, hanem egyedül a közönségtől függ, képviselő úr.

VADNAY A kitűzött pénzügyi célt csak a bérleti és napi bevétel fokozásával érhetjük el. És nem mondhatnám, hogy Mahler úr e téren oly nagyon hízna törekvései sikerében. Az előadási időszakot, nemde, tíztől nyolc hónapra szállította le.

BENICZKY *(sejtve, hogy Vadnay veszélyt jelent a számára, csatlakozik)* Ez az intézkedés pontos adatok alapján történt. Mert tessék megnézni: a Nemzeti Színház, amelynek igazgatása jelenleg nem szálka senki szemében, nyáron éppoly üresen tátong, akár az Opera. Nincs az a művészi előadás, mellyel a pesti közönséget nyáron színházba lehetne csalni.

VADNAY No de tíz hónapra lemenni? Ilyen ön bizalmi deficittel műintézetet vezetni lehetetlen.

FENYVESSY Önbizalmi deficit - ez jó!

VADNAY Miért: köt untalan belém?

FENYVESSY De hisz épp azt mondom: nagyon jó kifejezés!

VADNAY *(nekipirulva)* Én az igazságot mondtam. Elnézési, hogy tele szájjal. *(Nyel. Idáig, ha fogyasztott is, senki sem beszélt teli szájjal)* Nemcsak a művészethez kell ügyesület és szakértés, hanem a felügyelethez is. Ha a művésznép gyámoltalannak látja a főfelügyelőt, hamar olybá veszi, mint Dickens jó öreg fagottosát, kitől ha kérdik, mi a véleménye valamely fontos tárgyban, odafordul élete párjához, mondván: „Anyjukom, mi is a véleményem?” Szakértés nélkül a felügyelet nem is lehet egyéb, mint száraz hivatali elzárkózás, vergődés, áldatlan dilettantizmus!

BAROSS GÁBOR *(megelégteli)* Nyilván más formátumú felügyelőt szeretne az Operánál látni! Talán épp olyasfélét, mint... *(Finom gesztusa ezt mondja: „mint éppen ön?”)*

VADNAY *(magára hagyva)* Én ezt nem így mondtam... miniszter úr... de mindenesetre... én abban a pozícióban... mindenesetre... *(Már nem mondja ki, hogy „helyt tudnék állni”)*

3. KÉP (Tanácssterem)

Az urak az asztal körül. Az óra előrehaladt, délután öt óra múlt. Korabeli, hiteles kellékeket látunk: szivarvágót, dohányzacskót (Illyés Bálinté kosztök), Fenyvessy egyiptomi cigarettát szív. Baross Gábor finom szelencéből eukalyptus-cukorkát vesz a szájába, s kínál szomszédainak

PÁZMÁNDY A pénzügyi bizottság tavaly ilyenkor felhívta a kormány figyelmét arra, hogy ha az Operaház a megállapított maximális támogatással kijönni nem tudna...

ILLYÉS Márpedig nem tudott!

PÁZMÁNDY ...akkor még a ház bérbeadásától sem kéne visszariadni!

BAROSS GÁBOR Ezt ön javasolta!

PÁZMÁNDY Javasoltam, s javaslom.

FENYVESSY Én tiltakozom az ellen, hogy az Operát valaha privatizálják, mert akkor kizárólag a jövedelmezőség lesz irányadó!

GYÖRY Méltóztassék az Opera költségeit egyszerűen a felére leszállítani, s a megtakarított pénzt a vidéki magyar színészet felkarolására fordítani!

BAROSS GÁBOR A vidéki színészetet igencsak nehéz megfelelő nívón tartani, mert annak igen sok elfajulása van. Gyakran találkozom a lapokban valamely városnak azzal az óhajával, hogy milyen nagyszerű volna, ha ez vagy az a színítársaság a téli idényt náluk töltené. - A társaság odajön, az első tíz nap alatt mennek az emberek színházba, azután pedig nem megy senki. És ha az igazgató megbukik, s eltávozik, mindenki a kormányt szidja, amiért nem intézkedik.

Korabeli vidéki színlapok, egy-egy századvégi nagy színész portrait-ja, névaláírással

IRÁNYI Az államnak mégis arra kéne törekednie, hogy a vidéki színészetet melegebben istápolja. Legalább ahol a magyar műveltség a némettel versenyez...

Korabeli német-magyar színlapok, amelyek „társbérletről” árulkodnak

FENYVESSY Öreg hiba, hogy a tanács vidéken semmi egyéb, mint adóvégrehajtó szerv, mely folyton pénzt kér mindenért, de a vidéki színészetnek segítyt adni, annak igényeit kielégíteni nem akarja. Holott országosan mindössze kilencszáz ember egzisztenciájáról van szó.

Pajták, kocsmák, nyomorúságos helyszíneken történő előadások rajzolatai

BAROSS GÁBOR Én alig tartok alkalmasabb eszközt a nemzeti kultúra fejlesztésére, mint a színészetet. Aki Budapest életét az utolsó évtizedben követte, látni fogja, hogy például a Nemzeti Színház milyen óriási hatást gyakorolt fővárosunk egész rétegeinek magyarosítására. A színészet ügyét tehát minden tekintetben elő kell mozdítani. És ebből nem vehető ki az Opera sem.

GYÖRY De vagyunk-e oly gazdagok, hogy egy Operára, amely sohasem lesz nemzeti, ahol csehek, franciák és mindenféle nációk dalolnak idegen nyelven...

IRÁNYI A karok és egyes mellékszereplők magyarul, a-többi, rosszul, olaszul...

GYÖRY ...hogy erre az Operára ilyen tömérdeket áldozunk?

VADNAY Lehet, hogy elhangzott bíráló szavaim egy része túlságosan éles volt, de az bizonyos, hogy az Opera új vezetése, melynek élén a belügyi tárca egyik jeles főhivatalnok áll...

Beniczkyt a guta kerülgeti

...sehogy sem bírja végrehajtani azt a nehéz munkát, amelyre vállalkozott.

FENYVESSY (erősen rajzol, fel se pillantva) Én éppen megfordítva látom!

PÁZMÁNDY Uraim! Nekem semmi kifogásom Mahler úr tehetsége ellen, mert nem ismerem a működését. Megengedem, hogy szakértő, de sajnálom, hogy a magyar opera megalkotója egy szász vagy nem tudom hová való idegen...

BAROSS GÁBOR ...de amit éppen a magyar igazgatók mulasztottak el, hogy a meglévő fiatal erőket műveljék, s így tegyék nemzetivé operánkat, azt éppen ez az idegen tette feladatává!

KOMLÓSSY Sok szerencsét kívánok neki. Adja isten, hogy úgy legyen. Csak attól tartok, hogy ő a magyar operát nem magyar, hanem zsidó nemzetivé fogja tenni.

A jelenet ettől fogva szervezetlenebb, indulatosabb s persze hangosabb

GYÖRY Mahler úr iskolát csinál az Operából? És Baross miniszter úr ezt jó néven veszi? A közönség nevében protestálok, hisz ott negyedszázada egyebet, mint kezdőket és invalidusokat nem hallottam!

VADNAY Egyébként, ha az új erők ki lesznek képezve, el fognak menni külföldre, és azután majd vissza fognak jönni megtörve, kiénekelve, nagy fizetésre.

BAROSS GÁBOR Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. Jóslással egyelőre nem foglalkozom.

KOMLÓSSY Persze hogy elmennek! Hisz ma már úgy vagyunk - sajnos - zsidós gondolkodásunk mellett, hogy magyar ember nem is lehet művész! -

BAROSS GÁBOR Sajnos vagy sem: ez az első nem magyar nyelvű direktor emeli operánkat magyar nívóra. Ő, aki nem magyar, de aki magyar állampolgárrá lett, kieszközölte azt, amit előtte még senki, hogy képesek vagyunk oly nagy és nehéz műveket előadni, mint például Wagner Nibelungen-trilógiája.

Hiteles idevágó plakátok, Mahler karmesteri pálcája

FENYVESSY Egyetlen kifogásom, ha szabad, hogy Mahler úr talán ellenkező túlzásba esik, mint amely régebbi direktorok alatt dívott. Óriási számúak azok a próbák, melyeket minden új előadás előtt tart. Márpedig egy régi színműíró szerint ha a színész lejátszotta lelkéről a kedvet, gépiesebb lesz a színpadon.

KOMLÓSSY (fizikailag is közelítve Fenyvessyhez) Ön szóvá tette imént, hogy nem járok az Operába! Elmondjam, miért nem? Mert az Operaház mai konstellációja mellett fölöslegesnek tartom a drága helyár fizetését. Ha ugyanis élvezni akarok, elmegyek akár a Rombach, akár a Dohány utcai zsinagógába, s ott ugyanazt fogom hallani díj nélkül, mint az Operában drága pénzért.

BAROSS GÁBOR (igen nagy nyomatékkal) Én mint katolikus ember tiltakozom az ön sorozatos ízléstelen megnyilvánulásai ellen, s határozottan megszólom azt a katolikus papot, aki így beszél. Lehetetlen elzárkóznom azon érzelmeim kifejezése elől, melyek engem az ilyen szavak hallatán elfognak.

KOMLÓSSY Ön nem az általam mondottakat, hanem személyemet kritizálja. Sőt, továbbmegy: papi állással foglalkozik. Ha arra hivatkozik, hogy katolikus, akkor becsülje bennem az elveket, mert hit és elv együtt jár. Ha ön megszól engem azért, mert egy álláspontot védek, akkor én is megszólom önt, amiért magyar ember és keresztény létére zsidóbarát.

BAROSS GÁBOR Amit mondtam, fenntartom. És mindig és minden körülmények között meg fogom mondani, vala-

hányszor olyan magatartást tapasztalok, amely benső meggyőződéssel homlokegyenest ellenkezik.
KOMLÓSSY Én pedig távozással tiltakozom az itt uralkodó szellemiség ellen. *(Dérrel-dúrral távozik)*

4. KÉP *(Téli kert)*

Gazdag növényzet, nádbútorzat. Van, aki teázik, más az esti hírlapot forgatja. Kötetlenebb elhelyezkedés és dialógus

VADNAY *(távolról indítja a témát)* Baross miniszter urat én úgy ismerem, mint aki szereti a színpadot, a dráma művészetet...

BAROSS GÁBOR *(a továbbiakat várva)* Igen...

VADNAY ...és fogékony az ügykörök helyes beosztása iránt...

BAROSS GÁBOR *(mint fent)* Igen...

VADNAY Lehetetlennek tartom hát, hogy fényes tulajdonságainál fogva ne helyeselj... hogy az állami támogatást élvező színházak a belügytől a közoktatási tárca felügyelete alá kerüljenek...

PÁZMÁNDY És miért csupán az államiak?

VADNAY ...ahogy én azt az Országgyűlésben javasolni készülök.

Baross fanyarul hallgat. Látni: nincs ínyére a dolog

GYŐRY Valóban! A színházak jobban lennének ellátva a közoktatási tárcanál, ahol a színészet ügye harmonikusabb a többi ügykörökkel.

ILLYÉS Régi rendőrségi felfogás szempontja volt az, amely Bécsben, s onnan folyólag nálunk, a főbb színházakat rendőrségi vigyázat, azaz a Belügyminisztérium alá vetette.

FENYVESSY *(újságja mögül)* Félték a színpadtól, mely a felvilágosult eszméket az élőszó hatalmával terjesztheti, és lenézték a színészt, akit fékezni való, kóbor egzisztenciának tekintettek...

ILLYÉS *(még egyre Baross Gábor hallgatását provokálván)* Nem tehetek róla, nekem a színházügy, ahol most van, akkor is a rendőri jelenlét túl közeli voltát, a cenzúra ideáját sugallja...

BAROSS GÁBOR *(indulatát fékezve)* A cenzúra egyáltalán nem rendőri találmány. Annak kezelését az állam csak jóval a reformáció után vehette át, midőn a sajtószabadság mérlegelését nem bízhatta a vakhitűségre. - Egyébként ferde felfogásnak kell jeleznem, mintha nálunk csak a vallás-és közoktatásügyi minisztériumnak volna kulturális funkciója. A sajtó, amely legalább annyira kulturális ügy, mint a színészet, ugyancsak a belügy reszortjába tartozik. S remélem, egyikünk sem óhajtaná azt onnan kivonni. Hisz a sajtószabadságnak, akár a színészet ügyének, ugyancsak számos kinövése lehet.

BENICZKY A színészet ügye kettős fennhatóság alatt? Gondolják meg, miféle elképesztő adminisztrációs visszasságokhoz vezetne...

VADNAY Persze amennyiben javaslatom nem menne keresztül, s ön maradna továbbra is kormánybiztos, szívesen lát-nám, ha legalább szakértő lenne mindazon dolgokban, amelyek az Operában folynak.

FENYVESSY Mondom! Akár az a bizonyos phonograph, amelybe két évvel előbb mondtak be egy darabot, s azóta, ha megindítják, újra és újra eljátssza azt.

Kész a rajza. Vadnay az INTENDATÚRA feliratú székéből próbálja Beniczkyt combjára csimpaszkodva kirángatni

Vagy vannak a mi színházainknál szakértő igazgatók, s ez esetben nekik teljesen szabad kezét, nagyobb rendelkezési jogot kell adni, vagy nincsenek, s akkor intendatúrákra bíz-

ni a színházak igazgatását képtelenség, mert nálunk nem előzetes tudomány, hanem különféle személyes és politikai okok szokták az intendánst az intézmények élére állítani.

5. KÉP *(Tanácsterem)*

Az ingaóra elüti az esti kilencet. A rubázat s a dialógus fesszéssége némileg föllazult. Több az összebeszéd, a töltelékenység. Az arcokon izgatottság, nagy a füst. A teremszolgák kiűrtik a hamutálcaikat. friss vizet hoznak

BAROSS GÁBOR *(a lezárás felé haladva)* Akarunk-e magyar Operát fenntartani? Itt ez a kérdés. Ha igen, akkor a jelzett áldozatot meg kell hozni...

IRÁNYI Ezen harmincötezeret?

BENICZKY Ezen harmincötezer forintokat. Egyszeri alkalommal.

PÁZMÁNDY Tudj' isten. Én bizony e költséges műintézet bezáratása ellen sem ágaskodnék.

ILLYÉS A fővárosban úgyis van száz meg száz szórakozási hely. A főváros igényei nem szenvednének csorbát. BAROSS *(Pázmándyhoz, éllel)* Képviselő úr, tudtommal, urbi et orbi sovínisztának vallja magát...

PÁZMÁNDY Büszkén s teljes hittel teszem!

BAROSS GÁBOR Ám ha azt akarja, hogy az Operaházat, amely Budapest világvárosi jellegéhez tartozik, bezárjuk, akkor ez nem sovíniszta, sokkal inkább nyárspolgári felfogás.

IRÁNYI Így igaz. Hazánk legjobbjai mindig is úgy tekintették a színházat, mint nemzeti nyelvünk kifejlesztőjét, az irodalom ébresztőjét, nemzeti mivoltunk védvárát és órát..., amely a nemzet áldozatkész támogatását méltán megérdemli...

FENYVESSY Csakhogy az idő, amely mindent megváltoztat, itt is megváltoztatott valamit, ami engem a Római Birodalom „panem et circenses” korszakára emlékeztet. Ott a zsarnoki uralom akarta multságok mámorába fojtani a nép elégedetlenségét, az terelte el a színházakat valódi rendeltetésüktől; nálunk pedig az üzérkedési szellem. Ez hozta be a frivol fércekműveket, s tette majdnem általánossá a hiedelmet, hogy a színházakat csak így lehet fenntartani.

Olyan orfeumi s egyéb színlapok, melyeknek már címéből nyilvánvaló az izetlenség, nívótlanság

BAROSS GÁBOR Ne tekintsük ezt a nemzet erkölcsi felfogása mércéjének. Nem hihetem, hogy a, magyar hagyományos jó ízlését idegen frivolitással cserélje fel. S ha a színház azzal takarózik: „Hja, nem adhatok mást, a közönségnek ez kell!” - akkor juttassuk eszébe: hivatása nem abban áll, hogy ő sülyedjen le, hanem hogy a közízlést felemelje magához.

PÁZMÁNDY Márpedig a publikumnak jogában áll pénzéért megkívánni, hogy könnyed szórakozást is találjon színházainkban!

BAROSS GÁBOR Természetesen. A jóízű humor a művészet kezében gyakran hatalmasabb fegyver a szívfacsaró tragikái szólalomknál. Franciaországban, ugye, még az operett is hányszor tette nevéssé az üres szokásokat, olykor még a koronás főket is...

IRÁNYI Molière, igen, meg a franciák. Sokat tanulhatunk tőlük, de színpadi erkölcsiséget nem, én legalábbis nem. - Legutóbb a Nemzetiben adtak elő egy Párizsban sikeres darabot, de több tisztességes anya kénytelen volt leányával az első felvonás után a színházat elhagyni.

FENYVESSY Aztán otthon elolvasták a darabot.

Derült, Fenyvessy újra csak rajzolgat

BAROSS GÁBOR A színház nem leánynevelő intézet.

IRÁNYI De nem is erkölcsiségmételgető iskola.

FENYVESSY *(felkapja az ötletet)* Erkölciségmételvező iskola? Ez jó!
GYÖRY Ha az ifjúságot az iskola útján előkészítenék, hogy az ilyen dolgok ne hassanak rontólag rá... de az iskolák csak tanítanak, nem nevelnek.

ILLYÉS Előadják az ösmereteket, de hogy miként viseli magát a nebuló, azzal nem törődnek.

BAROSS GÁBOR Színházainkban elég sok, ami a morált sérti, elismerem. De aki azt hinné, hogy a szabályozás állami eszközökkel elérhető, téved. Ami itt baj van, az a korlátlás egyetemes árama, mely elől mi határainkon nem zárkózhatunk el.

BENICZKY Ha majd az európai kultúra visszatér a jelen realisztikus irányzathoz az ideális célok felé... ha nem a materializmus lesz a fő jelszó, és nem a valóságnak drasztikus alakban történő ábrázolása a főcél...

Néhány metszet korabeli - számunkra ártatlannak tűnő - színelőadásokból (talán csókok)

BAROSS GÁBOR Ezen darabokat Európának minden nagyobb színpadja előadja... a közönségnek ez pikáns, tetszik. Úgy, ahogy a zurnalisztika terén is az a vonzó számára, ami izgatni alkalmas.

FENYVESSY És nemcsak nálunk, Párizsban is!

ILLYÉS Nem hagyhatnók már ezt az örökös Párizsolást?

Összebeszéd, mindenki szól, ismétli vezéreszméjét

BAROSS GÁBOR *(csendesítőleg)* Nem egészen helyes, ha immorális darabokat adunk elő, de ezzel meg kell alkudnunk, ha nem akarunk szenteskedők lenni. Bolond, aki azt hinné, hogy a vasút korában színházainkat vasövvel zárhatjuk el, s a színen negyven év előtti hangokon perorálhatunk. Ez semmit nem használ az erkölcsi érdekeknek, a színházat viszont tönkreteszi.

Fenyvessy titokban mutatja rajzát, melynek címe „Erkölciségmételvező iskola”, Vadnay és Györy mosolyog

IRÁNYI *(érzi, hogy rovására történik valami)* Mint az Erkölciségmételvező Egyesület elnöke nem érthetek egyet Baross miniszter úrral abban, mintha a Belügyminisztérium, ha nem is cenzúrázhat, ne gyakorolhatna felügyeletet oly értelemben, hogy a színházak az erkölcstelenség terjesztőivé s a pazarlás színterévé ne váljanak.

Fenyvessy rajza: Thalia erényövével

BAROSS GÁBOR *(látja, mosolyog)* Szükséges, hogy a kormány felügyeletet gyakoroljon, de elsősorban az intézet vezetőségben kell meglenni az érzéknek, mely nem azt tartja csupán mértéknek: mi az, ami Párizsban telt házakat csinál?

Az ingaóra most üti el a tíz órát

(Feláll) Köszönöm, hogy a pénzügyi bizottság ülésére meghívtam, itt szólhattam. A szavazást ejtsék meg nélkülem. *(Indul a fogashoz könnyű köpenyéért, kalapjáért, séta-pálcájáért)* Kérem, adják meg azt a harmincötezer forintot a Mahler úr fémjelezte vezetésnek, amelyet szerintem nem támadni, inkább becsülni kéne. *(Már az ajtóból, melyben egy fiatal titkár várja valaminő ügyirattal, melybe ő rögtön beletekint)* A józan nemzeti gondolkodás, ha úgy tetszik, a sovinizmus is azt kívánja, hogy a fővárosnak és a nemzetnek szép, nagy Operája legyen. *(Elhagyja a termet, megy a folyosóra, melyet már takarítanak)*

BENICZKY Hát akkor... kérem... szavazzunk... szavazzanak „igen”-nel a túlkiadásra.

VADNAY *(kezét emelve végül)* Tudtam, hogy így lesz. Mindig így van.

1998. augusztus

Kiadó: Színház Alapítvány. **Felelős kiadó:** Koltai Tamás
Készült a REPROFLEX nyomdában, **Pécs**